

Verksamhet 2018

Innehåll

2018

GD har ordet	05
ISP i korthet	06
Nyheter och händelser	09
Viktiga tendenser	12
Statistiska uppgifter	18
Processen för KM	22
Processen för PDA	25

GD har ordet

EN MARGINELL ÖKNING av exporten av krigsmateriel från Sverige skedde under 2018 i jämförelse med året innan. Ökningen med 1 procent resulterade i ett exportvärde på knappt 11,4 miljarder kronor.

Precis som tidigare år har leveranser av större system en stor påverkan på statistiken.

Regelverksförändringar

För ISP dominerades året av de omfattande författningsändringar i krigsmateriellagstiftningen som trädde i kraft den 15 april 2018 och de förändringar i de svenska riktlinjerna för utförelse och annan utlandssamverkan rörande krigsmateriel som tillämpas från samma datum.

Parallellt har arbetet med en reviderad PDA-förordning fortsatt genom förhandlingar i EU. ISP har i stor omfattning bistått Utrikesdepartementet med expertstöd i förhandlingsarbetet. Inget beslut om en förändrad förordning kommer att fattas innan valet till Europaparlamentet äger rum i maj 2019.

Organisation och flyttning

Organisationen har fortsatt att växa under 2018 med förstärkning inom såväl kärnverksamheten som stödverksamheten. I slutet av året flyttade ISP till större lokaler i Solna som en följd av organisationsförändringarna.

Carl Johan Wieslander
Vikarierande generaldirektör

ISP i korthet

Inspektionen för strategiska produkter är en statlig myndighet med uppdrag inom svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Huvuduppdragen utgör kontroll och tillsyn av strategiska produkter, hantering av internationella sanktioner, ansvar som nationell myndighet för kemvapenkonventionen samt internationellt samarbete inom dessa områden.

ISP:s uppdrag förutsätter ett nära och aktivt samarbete med flera myndigheter samt med europeiska och multilaterala samarbetsorgan, liksom en ständig dialog med svenska industri- och teknikföretag samt organisationer.

ISP arbetar i enlighet med de lagar och förordningar som riksdagen och regeringen beslutat samt i enlighet med EU-förordningar och de åtaganden som finns inom det omfattande internationella samarbetet.

Kontroll och tillsyn

Sverige har en avancerad försvarsindustri och högteknologiska företag som i flera avseenden är världsledande. ISP kontrollerar viss produktion och export av produkter inom dessa branscher genom tillståndshantering.

Vidare genomför ISP besök hos företag som står under tillsyn. Vid besöken kontrollerar ISP att företaget känner till gällande regelverk, vilken materiel som är under exportkontroll och att kunskapen om detta är införlivad i företagets arbetsprocess.

Krigsmateriel

Krigsmateriel (KM) är produkter som vapen, ammunition, spanings- och mätutrustningar samt skyddsmateriel eller andra för militärt bruk utvecklade produkter. Det är ISP:s uppgift att pröva ansökningar om tillverkning och utförelse av krigsmateriel. Även tekniskt bistånd, militärt inriktad utbildning och olika samarbetsavtal prövas av ISP.

Civila skjutvapen

ISP prövar frågor om export av civila skjutvapen. Detta innebär att den som vill exportera skjutvapen samt delar och ammunition till ett land utanför EU ska söka tillstånd hos ISP.

Produkter med dubbla användningsområden

Produkter med dubbla användningsområden (PDA) är produkter som har en etablerad civil användning men som även kan nyttjas för militära ändamål. Verktygsmaskiner, värmewäxlare, krypteringsutrustning, IR-kameror,

mikroorganismer och kemikalier är exempel på sådana produkter. Det är angeläget att dessa inte hamnar i fel händer och kommer till användning för att öka militära förmågor, för tillverkning eller nyttjande av massförstörelsevapen eller i terrrorsyfte av stater eller enskilda aktörer. Det är ISP:s uppgift att pröva ansökningar om export av PDA.

Internationella sanktioner

Vissa länder, företag eller personer har fått begränsade möjligheter att handla med strategiska produkter på grund av sanktioner och vapenembargon. Begränsningarna innebär exempelvis att vissa produkter är förbjudna att exportera eller att pengar för affärer inte får betalas ut till vissa företag och personer i dessa länder.

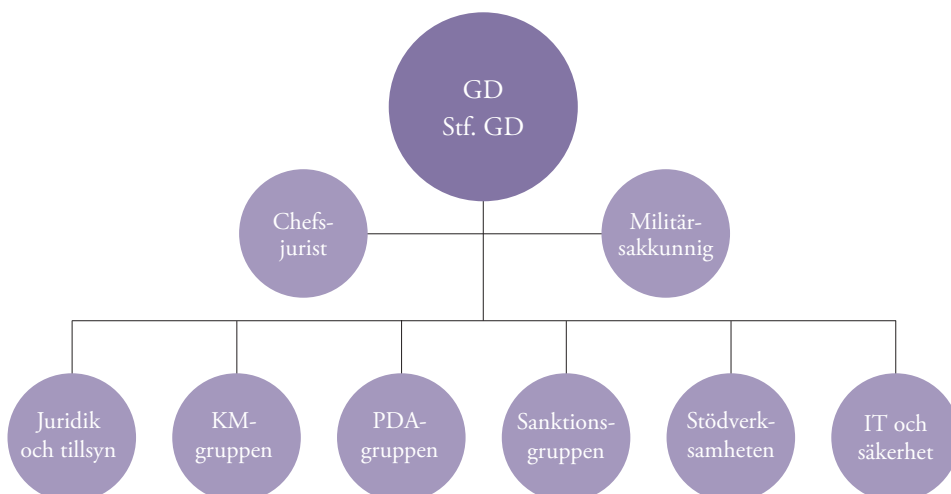
Syftet med sanktionerna är att påverka ett

land att upphöra med ett visst beteende eller att genomföra vissa reformer. Främst FN, EU och OSSE beslutar om sanktioner. ISP arbetar med frågor avseende vapenembargon samt med ytterligare sanktioner gällande ett flertal länder.

Nationell myndighet för kemvapenkonventionen

Genom kemvapenkonvention bedrivs ett omfattande arbete runt om i världen med att avveckla de kemiska vapen som fortfarande finns kvar, och att samtidigt se till att det inte sker någon nyproduktion. ISP är nationell myndighet för konventionens genomförande. Uppdraget innebär att vissa kemiföretag ska deklarerera sin verksamhet till ISP som i sin tur gör en sammanställning till konventionens

ISP:s organisation

huvudorganisation Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW). ISP bistår även OPCW vid inspektioner i Sverige.

Internationellt samarbete

Ett sätt att få den nationella exportkontrollen att fungera är att ha ett väl utvecklat internationellt samarbete. ISP deltar aktivt i sådant arbete, exempelvis genom informationsutbyte, inom EU och Norden, med andra samarbetsländer samt genom exportkontrollregimer som Australiengruppen, Missilteknologiregimen, Nuclear Suppliers Group och Wassenaararrangemanget.

ISP:s råd

Till ISP finns tre råd knutna; Exportkontrollrådet, Teknisk-vetenskapliga rådet och Samverkansrådet.

Exportkontrollrådet (EKR)

EKR är ett rådgivande organ som består av tolv riksdagsledamöter eller före detta ledamöter, utsedda av regeringen. Socialdemokraterna och Moderaterna har tre ledamöter vardera, medan övriga partier har varsin ledamot. EKR:s ledamöter är underkastade samma sekretessbestämmelser som ISP:s tjänstemän.

För rådet föredras ärenden där ISP behöver råd inför ställningstaganden gällande exempelvis nya mottagarländer eller länder där utvecklingen kräver en ny prövning. Samtliga beslut som ISP fattar redovisas för rådet.

Rådet sammanträder cirka tio gånger per år och ordförande för rådet är ISP:s generaldirektör. Även representanter för Utrikesdepartementet och Försvarsdepartementet deltar.

Teknisk-vetenskapliga rådet (TVR)

TVR består av ledande befattningshavare vid skilda akademier och myndigheter och bistår ISP vid avgöranden av principiellt viktiga ärenden gällande klassificering av produkter och materiel.

Rådet sammanträder normalt kvartalsvis och ISP:s generaldirektör utser dess ledamöter.

Samverkansrådet (SVR)

SVR består av representanter från ISP, Totalförsvarets forskningsinstitut, Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten genom Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, Säkerhetspolisen och Tullverket. Syftet med rådet är att på ledningsnivå koordinera och fördela resurser inom området icke-spridning. Rådet sammanträder en gång per år.

Lite fakta om ISP

Antal anställda: 35

Antal män/kvinnor: 23/12

Genomsnittlig ålder: 41 år

Antal ärenden: cirka 7 000 per år

Budget: cirka 44 mnkr per år

Specifik kärnkompetens:

Civilingenjörer, jurister, statsvetare

Myndigheten inrättades 1996 och hör till Utrikesdepartementets ansvarsområde.

Nyheter och händelser

Det senaste året har innehållit omfattande regelverksförändringar, en utökning av organisationen och flyttning till nya lokaler.

Uppdaterad KM-förteckning

En uppdaterad krigsmaterieförteckning trädde i kraft den 5 mars. Uppdateringen innebar att det gjordes vissa tillägg och förtydliganden i förteckningen.

Ändringar i lagstiftning och riktlinjer

Den 15 april infördes förändringar i lagstiftning och riktlinjer som rör krigsmateriel. Ändringarna gäller lagen om krigsmateriel och förordningen om krigsmateriel samt de svenska riktlinjerna om utförelse och annan utlandssamverkan.

Ändringarna innebar en utökad tillståndsplikt och utökad tillsyn, att sanktionsavgifter infördes, förändrade uppgiftsskyldigheter och ändrade riktlinjer för tillståndsprövningen.

Rådsarbete

Exportkontrollrådet genomförde åtta sammanträden och behandlade 14 ärenden för samråd. En ledamot har ersatts under 2018. Under året har ett ärende rörande krigsma-

teriel överlämnats till regeringen för slutligt ställningstagande.

Teknisk-vetenskapliga rådet genomförde fyra sammanträden under året där ledamöterna tog ställning till fem ärenden.

Samverkansrådets årliga möte hölls hos ISP i februari. Rådet fastställde då en verksamhetsplan för det operativa arbetet.

Vikarierande GD

Christer Ahlström, som varit anställd sedan februari 2013, lämnade den 30 oktober sin tjänst som generaldirektör för ISP. Ställföreträdande generaldirektören och chefsjuristen Carl Johan Wieslander tog över som vikarierande generaldirektör från den 1 november och fram till dess att regeringen har utsett en ny generaldirektör.

Flyttning till Solna strand

I mitten av november flyttade ISP till större lokaler i Solna strand. Flyttningen är en följd av att organisationen och verksamheten har växt under de gångna åren.

Ny produktlista för PDA

Den 15 december antog EU-kommissionen en uppdaterad lista för produkter med dubbla användningsområden. Den uppdaterade listan utgör en ny bilaga I till aktuell PDA-förordning. Uppdateringen innehåller också följändringar i bilaga II och bilaga IV till samma förordning.

Internationellt samarbete

Det internationella arbetet bedrivs genom de exportkontrollregimer och arbetsgrupper som Sverige är medlem i.

Syftet med regimerna är bland annat att identifiera varor och teknologier som bör

underställas exportkontroll. ISP lämnar expertstöd inom främst två områden, praktiska frågor avseende tillståndsprövning och tillsyn samt teknik.

Australiengruppen, AG

AG arbetar med frågor kring produktionsutrustning och material som kan användas för framställning av kemiska och biologiska vapen.

2018 har ISP deltagit vid plenarmöte samt i ett intersessionellt implementeringsmöte i London som haft till syfte att uppdatera listan med exportkontrollerade produkter. ISP har även bistått Utrikesdepartementet i specifika frågor.

Missilteknologiregimen, MTCR

MTCR arbetar med frågor kring material, utrustning och teknik för ballistiska missiler. Under 2018 har ISP deltagit i ett informationsutbytesmöte anordnat av Japans permanenta representation vid de internationella organisationerna i Wien, Österrike.

Nuclear Suppliers Group, NSG

NSG arbetar med frågor kring produkter och teknik med bäring på nukleära vapen. ISP deltar löpande som expert inom tillståndsarbetet samt som stöd till Regeringskansliet i frågor kring praktisk implementering av exportkontrollregelverket.

Under 2018 har ISP deltagit i möten inom gruppen för licensiering- och tillsynsexperter och i gruppen för informationsutbyte i anslutning till plenarmötesveckan i Jurmala, Lettland.

Wassenaararrangemanget, WA

WA arbetar med frågor kring produkter och teknik kopplade till konventionella vapen.

ISP har deltagit på årets samtliga arbetsgruppsmöten och ett plenarmöte. Vidare har kontrollistorna för såväl produkter med dubbla användningsområden som krigsmateriel behandlats och uppdaterats. Sverige har under året varit ansvarigt för en dokumentöversyn där den uppdaterade versionen antogs med konsensus på plenaren i december.

Konventionen mot kemiska vapen

Sverige var till och med maj 2018 medlem i kemvapenkonventionens Exekutivråd. ISP har stöttat Utrikesdepartementet på rådets möten samt på den årliga statspartskonferensen, en extrainsatt statspartskonferens och konventionens fjärde översynskonferens.

Informationsarbete

Under året har informationsarbetet främst fokuserat på förändringarna i krigsmaterielregelverket. Ett seminarium, omfattande uppdateringar av den externa webbplatsen samt ett flertal informationsutskick till berörda företag har därför genomförts.

Efterfrågade talare

ISP:s medarbetare anlitas på seminarier och konferenser både nationellt och internationellt. Under året har ISP bland annat medverkat i följande sammanhang:

- Exportkontrollutbildning I-IV,
Arr: Exportkontrollföreningen
- Swedish Update 2018,
Arr: Exportkontrollföreningen
- Statspartsmöte inom
FN:s vapenshandelsfördrag (ATT),
Arr: ATT-sekretariatet
- CBRNE-dagarna 2018,
Arr: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Defence Exports 2018
Arr: SMI Group
- Japan-Europe dialogue on controlling critical technology,
Arr: Europeiska utrikesrådet
- Affärsnätverket SHIPPING,
Arr: Östsvenska Handelskammaren
- IAEA Procurement Outreach Program,
Arr: International Atomic Energy Agency
- Strategisk varuidentifiering,
Arr: Tullverket
- Utbildningar inom exportkontroll för
Diplomatprogrammet, Säkerhetspolisen
och Sveriges försvarsattachéer

Viktiga tendenser

I detta avsnitt presenteras en beskrivning av framtida händelser, förväntningar och utmaningar inom svensk exportkontroll.

Den allmänna upprustningen av militära styrkor i världen och återkomsten av det ”stora strategiska spelet” mellan stormakterna bidrar till att en viktig tendens är att exportkontrollens betydelse internationellt sett ökar. Stormakterna vill förhindra andra stormakter eller andra länder från att uppnå samma teknologiska försteg och upprustningsnivå som de själva har. Med hänsyn till Sveriges högteknologiska industri berörs också Sverige i allra högsta grad av detta. Sverige har dessutom – i syfte att säkra Sveriges egen tillgång till utländsk högteknologi – ett säkerhetspolitiskt behov av att upprätthålla samma kontrollnivå som viktiga samarbetsländer. Det finns historiska exempel från 1970- och 1980-talen på att bristande svensk exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden har lett till att vissa länder sanktionerat eller hotat att sanktionera bland annat svensk försvarsindustri tillgång till vitala delar eller komponenter.

Krigsmateriel

Nedan följer en tendensredogörelse för verksamhetsområdet krigsmateriel.

Ändringar i lagstiftningen och förändrade riktlinjer

För ISP dominerades året av de omfattande författningsändringar i krigsmateriellagstift-

ningen som trädde i kraft den 15 april 2018 och de förändringar i de svenska riktlinjerna för utförelse och annan utlandssamverkan rörande krigsmateriel som tillämpas från samma datum.

Riktlinjerna ändrades när det gäller den mottagande statens demokratiska status, respekten för mänskliga rättigheter i den mottagande staten, en rättvis och hållbar utveckling i den mottagande staten, följdlleveranser och internationell samverkan. Skälet till ändringarna var enligt regeringen att strävandet att främja demokrati, mänskliga rättigheter och en hållbar utveckling har blivit en allt viktigare del av svensk utrikespolitik (proposition 2017/18:23).

Den viktigaste ändringen rör den mottagande statens demokratiska status, som framöver ska utgöra ett centralt villkor vid tillståndsprövningen. I propositionen uttalar regeringen att ju sämre den demokratiska statusen är desto mindre utrymme finns för att tillstånd beviljas. Ifall att det förekommer grava brister i den demokratiska statusen utgör det hinder för beviljande av tillstånd. Det sistnämnda betyder enligt regeringen att det råder en presumtion för att tillstånd inte ska beviljas men om det finns avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen för utlands-

samverkan i ett enskilt fall, kan tillstånd efter en noggrann prövning ändå beviljas (prop. 2017/18:23). Det framgår också av förarbetena att mottagarlandets demokratiska status utgör ett villkorligt hinder. ISP kommenterade den 15 april 2018 på sin webbplats de ändrade riktlinjerna:

- Den största förändringen och den viktigaste skärpningen med de nya riktlinjerna är införandet av den mottagande statens demokratiska status som ett centralt villkor vid tillståndsprövningen. Det bör dock noteras att det inte handlar om ett förbud, eftersom regeringen uttalar att tillstånd kan beviljas om det finns avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen för utlandssamverkan i ett enskilt fall. Möjligen kommer nya affärer med sådana stater främst att beviljas i samband med internationell samverkan där det finns avsevärda försvars- eller säkerhetspolitiska skäl i det enskilda fallet.
- Även om ISP kommer att neka tillstånd till nya affärer med stater som har grava brister i den demokratiska statusen är det klart uttalat från regeringen att följdleveranser till sådana affärer som har godkänts före den 15 april 2018 bör bedömas enligt äldre riktlinjer för följdleveranser. Stater som kan uppfattas ha grava brister i sin demokratiska status kommer därför troligen, efter en bedömning från fall till fall, att vara mottagare av svensk krigsmateriel i form av följdleveranser i flera årtionden framöver. Följdleveranser till ett tidigare levererat system kan nämligen pågå under mycket lång tid. Det finns exempel på följdleveranser som sker till system som ursprungligen levererades från Sverige för 30–40 år sedan.

Exportkontrollrådet, det parlamentariskt sammansatta råd som är knutet till ISP, har under året haft en mycket viktig rådgivande funktion när det gäller uttolkning av de ändrade riktlinjerna.

Samarbete med andra myndigheter

En viktig internationell tendens som rör exportkontrollen är att mottagarländer i samband med större inköp av militära system ställer ökade krav på teknologiöverföring och utvecklingssamarbete. Denna tendens – i kombination med risken att krigsmateriel, teknologi eller produkter med dubbla användningsområden kan användas i förmågehöjande syfte, inklusive massförstörelsevapen, för ett lands militära styrkor vars upprustningsmål Sverige inte vill bidra till – har på senare år ställt höga krav på ISP:s tekniska kompetens och på myndighetens säkerhetspolitiska riskbedömningar.

För att säkerställa en god kontroll utifrån dessa aspekter har ISP under året fortsatt och utökat arbetet med det forum för samverkan, Materielsäkerhetsgruppen (MSG), som inrättades 2017 och där aktuella frågor bereds med Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Totalförsvarets forskningsinstitut och Regeringskansliet (Försvarsdepartementet). Särskilt fokus har under året fästs vid att definiera säkerhetspolitiskt särskilt känsliga produkter och teknologier, oavsett om dessa utgör krigsmateriel, produkter med dubbla användningsområden eller icke-kontrollerade produkter.

Efterkontroller i utlandet av krigsmateriel

Regeringen beslutade den 19 oktober 2017 att ISP skulle utreda frågan om efterkontroller i utlandet av krigsmateriel som utförts med tillstånd enligt lagen om krigsmateriel

samt lämna förslag till utformning av ett system för sådana kontroller. ISP gjorde i sin utredning, vilken presenterades i mars 2018, bedömningen att efterkontroll bör inrikta mot fem olika typer av lätta vapen och tillhörande ammunitionssystem som tillverkas i och exporteras från Sverige. Det krävs då att slutanvändarlandet har godkänt sådana besök i ett slutanvändarintyg. Systemet bör endast omfatta statliga slutanvändare och inte vapen som har licenstillverkats utomlands. Efterkontroll bör som huvudregel inte äga rum i sådana länder för vilka riktlinjerna och förarbetsuttalanden anger att utrikes- och säkerhetspolitiska hinder i princip inte föreligger för utlandssamverkan. Till övriga länder bör som huvudregel efterkontroll genom verifikationsbesök på plats i landet av vapnen äga rum. ISP:s utredning har varit på remiss och bereds nu i Regeringskansliet.

En viktig internationell tendens är att antalet länder som genomför efterkontroller av krigsmateriel ökar. Fram till 2012 genomförde i princip endast USA sådana efterkontroller. 2012 påbörjade Schweiz ett program med regelbundna efterkontroller, vilket följdes av Tyskland 2015. Spanien utreder för närvarande om ett sådant program bör införas.

Europeiska försvarsfonden

Under året fortsatte arbetet med att inrätta Europeiska försvarsfonden (EDF). Tanken är att fonden så småningom ska omfatta 130 miljarder kronor och att pengarna ska kunna fördelas till samverkansprojekt med deltagare från olika medlemsstater i EU. Frågan om tredjelandsexport och exportkontroll har behandlats endast rudimentärt vid förhandlingarna men i de sista versionerna av utkastet

till en ny EU-förordning har det medtagits en bestämmelse som anger att frågan om tredjelandsexport avgörs av de enskilda medlemsstaterna efter en prövning i det enskilda fallet. Med hänsyn till de olika synsätt som till stor del finns mellan de ledande försvarsindustriländerna i EU när det gäller tredjelandsexport förutser ISP att en olikartad syn kan uppstå mellan de samverkande länderna när de färdigutvecklade systemen i de enskilda projekten i framtiden ska exporteras till tredje länder. När det gäller internationell samverkan av det slag som kommer att bli aktuellt genom Europeiska försvarsfonden och frågan om tredjelandsexport har regeringen uttalat att det är ”inte självklart att Sverige alltid kan räkna med att få gehör för alla aspekter som är unika för vårt synsätt när det gäller samarbete med eller utförsel till tredjeland” (prop. 2017/18:23).

Ägarförbehåll i försvarsindustrin

En viktig tendens inom svensk och internationell exportkontroll är att flera länder under de senaste åren har påbörjat en uppköpsstrategi av ägande i företag som tillverkar eller säljer krigsmateriel eller strategiskt viktiga produkter med dubbla användningsområden. Syftet är ofta att genom ägandet förenkla överföring till det egna landet av krigsmateriel eller strategiskt viktiga produkter med dubbla användningsområden för militär slutanvändning. Ofta handlar det om länder som är föremål för vapenembargo eller andra internationella sanktioner och som därför har svårigheter att köpa krigsmateriel eller strategiskt viktiga produkter med dubbla användningsområden. Genom intrikata ägarförhållanden i landet i fråga kan en potentiell utländsk köpare framstå som exempelvis ett privat

riskkapitalbolag utan någon statlig koppling medan det i själva verket ofta kan dölja sig ett statligt militärt intresse i bakgrunden. EU har med anledning av den återgivna problematiken beslutat om en EU-förordning som rör granskning av direktinvesteringar i EU, läs mer om detta i nästa avsnitt.

Försvarsindustrin är den enda industrin i Sverige som i dag omfattas av ägarförbehållsregler. Regleringen finns i krigsmateriellagstiftningen. Med stöd av denna reglering har ISP under året stoppat en utförsäljning av ett svenskt försvarsindustriföretag till en ägare i ett land för vilket det inte finns försvars- eller säkerhetspolitiska skäl att tillåta ägande i svensk försvarsindustri.

Genom bestämmelserna om ägarförbehåll i lagen om krigsmateriel är försvarsindustrin i Sverige i dag relativt väl skyddad från uppköp

av utländska företag som av försvars- eller säkerhetspolitiska skäl är oönskade. Fyra av de fem största försvarsindustriföretagen i Sverige är i dag utlandsägda av företag och statliga aktörer som är baserade dels i Storbritannien, dels i Norge och Finland. Uppköpen har godkänts av regeringen eller ISP i samband med tillståndsprövning av tillverknings- eller tillhandahållandetillstånd för det enskilda företaget efter en bedömning av om det finns säkerhets- och försvarspolitiska skäl för att bevilja ett sådant tillstånd och att det inte strider mot Sverige utrikespolitik.

Produkter med dubbla användningsområden

Nedan följer en tendensredogörelse för verksamhetsområdet produkter med dubbla användningsområden.

Möjligheten att ge ISP rätt att inrikta FRA

Samtliga riksdagspartier utom Vänsterpartiet ställde sig bakom riksdagens tillkännagivande till regeringen i mars 2018 att regeringen bör se över möjligheten att ge ISP rätt att inrikta signalspaning från Försvarets radioanstalt (betänkande 2017/18: FöU5, riksdagsskrivelse 2017/18:178 och

riksdagsskrivelse 2017/18:179). Frågan bereds i Regeringskansliet.

Ny EU-förordning om kontroll av PDA

Den 30 september 2016 presenterade kommissionen ett förslag till förändringar av EU-förordning 428/2009 som reglerar kontrollen av produkter med dubbla användningsområden. Under 2018, liksom under 2017, har förhandlingar om den nya EU-förordningen skett. ISP har i stor omfattning bistått Utrikesdepartementet med expertstöd i förhandlingsarbetet. Inget beslut om en förändrad EU-förordning kommer att fattas innan valet till Europaparlamentet äger rum i maj 2019.

Ny EU-förordning om granskning av utländska direktinvesteringar

Kommissionen föreslog 2017 en ny EU-förordning om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar. I ett remissvar i december 2017 tillstyrkte ISP, med vissa föreslagna ändringar, att den nya EU-förordningen införs. EU-förordningen antogs i mars 2019 och kommer att tillämpas från oktober 2020.

Omnämnda dokument

Lagar och förordningar:

Lagen (1992:1300) om krigsmateriel
Lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd
EU-förordning 428/2009 gällande PDA

Propositioner, betänkanden och skrivelser:

Proposition 2017/18:23
Betänkande 2017/18: FöU5
Riksdagsskrivelse, 2017/18:178
Riksdagsskrivelse, 2017/18:179

Tillståndsprövningen

Tillståndsprövningen när det gäller produkter med dubbla användningsområden grundas på utrikes- och säkerhetspolitiska överväganden, såsom dessa anges i EU-förordningen 428/2009, och gäller i huvudsak huruvida produkten i slutanvändarlandet, eller efter avledning till ett annat land, kan antas komma till användning för att stärka den militära potentialen i landet eller på annat sätt direkt eller indirekt användas eller avledas i förstörelsebringande syfte.

När det gäller tillståndsprövningen under 2018 har omvärldsförändringar, bland annat den upprustning av militära styrkor som pågår i världen, gjort att antalet komplicerade ärenden som kräver en djupare analys innan beslut fattas ökat. En annan konsekvens av omvärldsförändringar är att antalet avslag av ansökningar om exporttillstånd har ökat under året.

Icke-kontrollerade produkter och teknik

En viktig tendens inom svensk och internationell exportkontroll är den ökade fokus som många länder lägger på att redan i ett tidigt stadium upptäcka och identifiera icke-kontrollerade produkter och tekniker, som kan ha en avgörande betydelse i en framtida militär strid.

Att upptäcka och identifiera svenska företag som har en verksamhet som i grunden är civil men som har produkter som ändå är åtråvärda för andra länders försvarsmakter, utan att dessa utgör kontrollerade produkter med dubbla användningsområden, är mycket arbetskrävande och komplicerat. Ett exempel på ett sådant företag är en underleverantör till ett försvarsindustriföretag vars produkt kan finnas sig fem eller sex underleverantörsled

ned från slutprodukten. Ett annat exempel är företag som är verksamma inom framväxande tekniska (emerging technologies) områden, t.ex. inom artificiell intelligens (AI), kvantdatorer/kvantkryptografi, nanoteknologi och bioteknik, och vars produkter ännu inte har hamnat under exportkontroll.

För att kunna upptäcka och identifiera sådana svenska företag är ett samspel nödvändigt mellan flera olika myndigheter, där ISP är en aktör, och där Försvarsmakten, Försvarets materielverk, FOI och de svenska underrättelsemyndigheterna är andra aktörer.

Att artificiell intelligens, kvantdatorer och bioteknik kommer att ha en enormt stor betydelse för utvecklingen av det civila samhället inser de flesta. Att de nämnda teknikområdena kan ha en avgörande inverkan också militärt är mindre känt. Den militära nyttan av de framväxande teknikerna är så pass avgörande att många bedömare anser att den som leder teknikutvecklingen på dessa områden framöver även kan räkna med ett militärt övertag i vissa vitala avseenden.

En viktig men mycket utmanande uppgift inom ramen för de internationella exportkontrollregimerna, som utarbetar kontrollförteckningarna över vad som utgör krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden, blir framöver att avgränsa de framväxande teknologiområdena så att den civila nyttan av dessa maximeras utan att i onödan hämmas av exportkontroll samtidigt som den militära nyttan blir föremål för exportkontroll.

Statistiska uppgifter

I detta avsnitt presenteras ett urval av statistiska uppgifter gällande export av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden under det senaste året.

Exporten av krigsmateriel

Den svenska exporten av krigsmateriel uppgick till knappt 11,4 miljarder kronor 2018. Detta är en ökning med 1 procent jämfört med året innan. Som tidigare år utgör följdleveranser till tidigare levererad materiel en stor del av exporten.

Drygt 77 % av den svenska exporten gick till EU-länder, Norge och Schweiz samt samarbetsländer som exempelvis Brasilien, Sydafrika, Singapore och USA. Ungefär 23 % av det samlade exportvärdet gick till ett 20-tal länder, där den övervägande delen exporterades till Pakistan och Indien.

44 % av exporten 2018 avsåg export av krigsmateriel för strid (KS) medan 56 % avsåg export av övrig krigsmateriel (ÖK).

Största exportdestinationerna

Under 2018 var de fem största exportdestinationerna för svensk krigsmateriel Brasilien, Indien, Pakistan, Ungern och USA

Till Brasilien fortsatte leveranser av materiel och teknologi till stridsflygplan. Till Pakistan fortsatte leveranser av flygburet radarsystem och till Indien fortsatte leveranser av granatge-

Exportutveckling						
	2016		2017		2018	
mnkr	10 989		11 251		11 370	
KS	4 410	40 %	6 697	60 %	4 995	44 %
ÖK	6 579	60 %	4 554	40 %	6 375	56 %

vär och ammunition. Till Ungern levererades reservdelar till stridsflygplan och till USA fortsatte leveranser av marina artillerisystem.

Mellanöstern och Nordafrika

Till länder i Mellanöstern och Nordafrika har endast följdleveranser skett. En mycket liten del av den totala exporten, 1,8 procent, har gått till dessa regioner. Inga nya exportaffärer har godkänts till Saudiarabien sedan 2013 eller till Förenade Arabemiraten sedan 2017. Till Nordafrika har följdleveranser skett till Algeriet.

Civila skjutvapen, delar och ammunition

Totalt 243 tillstånd för export av civila skjutvapen samt delar och ammunition till dessa har beviljats till 21 länder.

Små och lätta vapen

Ingen export av små vapen ägde rum under

Exportens fördelning		
Område	Mnkr	Procent
EU, Island, Norge och Schweiz	4 315	38
Samarbetsländer utanför EU (Australien, Brasilien, Japan, Kanada, Sydkorea, Singapore, Sydafrika, USA)	4 407	39
Övriga världen (Varav Indien och Pakistan är de största mottagarländerna)	2 648	23

10 största exportdestinationerna					
#	2016	2017	2018		
1	Brasilien 2 821	Brasilien 3 467	Brasilien 2 955		
2	Norge 2 727	Indien 1 366	Pakistan 1 050		
3	USA 719	USA 813	Indien 789		
4	Tyskland 619	Norge 621	Ungern 763		
5	Thailand 424	Tyskland 615	USA 654		
6	Frankrike 352	Nederländ. 499	Tjeckien 615		
7	Indien 346	Kanada 322	Tyskland 425		
8	Sydkorea 328	Frankrike 293	Norge 370		
9	Nederländ. 274	Storbrit. 285	Nederländ. 365		
10	Sydafrika 255	Sydafrika 277	Storbrit. 356		

10 största exportörerna		
#	Exportör	Mnkr
1	Saab AB	5 723
2	FMV, Försvarets materielverk	1 341
3	BAE Systems Hägglunds AB	919
4	FFV Ordnance AB	740
5	Saab Dynamics AB	647
6	BAE Systems Bofors AB	507
7	EURENCO Bofors AB	276
8	Nammo Sweden AB	241
9	Norma Precision AB	214
10	SSAB EMEA AB	206
	Totalt	11 036

2018 medan lätta vapen och komponenter, samt ammunition för båda kategorierna, har exporterats till länder inom Europeiska unionen samt Argentina, Australien, Indien, Japan, Kanada, Norge, Nya Zeeland, Schweiz, Sydafrika och USA.

Största exportörerna

De tio största exporterande företagen har tillsammans exporterat krigsmateriel till

Små vapen	
Små vapen	Export
Revolvrar och automatpistoler	Ingen export
Gevär och karbiner	Ingen export
Kulsprutepistoler	Ingen export
Automatkarbiner	Ingen export
Lätta kulsprutor	Ingen export
Övrigt	Finkalibrig ammunition har exporterats till Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Norge, Slovakien, Tyskland, Tjeckien, USA och Österrike.

Lätta vapen	
Lätta vapen	Export
Tunga kulsprutor (12,7 mm)	Ingen export
Granattillsats för montering på vapen (40 mm)	Granater till Danmark
Bärbara pansarvärnspjäser	Ingen export
Rekylfria vapen (granatgevärssystem)	Granatgevär har exporterats till Argentina, Australien, Japan, Slovenien och Sydafrika. Reservdelar, övningsmateriel, komponenter och ammunition till granatgevär har exporterats till Argentina, Australien, Danmark, Estland, Indien, Irland, Japan, Kanada, Lettland, Norge, Nya Zeeland, Slovenien, Sydafrika, Tjeckien, USA och Österrike.
Bärbara pansarvapen	Pansarvapen har exporterats till Finland, Lettland, Polen och USA. Reservdelar, övningsvapen och komponenter till pansarvärnsvapen har exporterats till Danmark, Norge, Schweiz, USA och Österrike.
Granatkastare med kaliber mindre än 75 mm	Ingen export
Övrigt	Ingen export

ett värde av cirka 10,3 miljarder kronor. Saabkoncernen är den största exportören med cirka 70 % av totalexporten.

Total fakturering

Den svenska exporten av krigsmateriel gick till drygt 60 länder under 2018. Försvarsindustrins totala försäljning inom och utom landet ökade med knappt 10 %. Ungefär hälften av denna ökning utgjordes av export.

Total export av krigsmateriel fördelat på regioner och länder					
Region	Land	Mnkr	Region	Land	Mnkr
EU			Nordostasien		
	Belgien	33		Japan	80
	Bulgarien	23		Sydkorea	194
	Danmark	140		Total	274
	Estland	145	Sydostasien		
	Finland	137		Brunei	0,2
	Frankrike	293		Fillippinerna	19
	Irland	0,5		Indonesien	0,6
	Italien	45		Malaysia	55
	Kroatien	0,9		Singapore	96
	Lettland	104		Thailand	11
	Litauen	2,3		Total	281
	Luxemburg	0,025	Sydasien		
	Nederländerna	365		Indien	789
	Polen	118		Pakistan	1 050
	Portugal	0,8		Total	1 840
	Rumänien	18	Mellanöstern		
	Slovakien	2,3		Bahrain	0,8
	Slovenien	5,6		Förenade Arabemiraten	82
	Spanien	38		Jordanien	13
	Storbritannien	356		Kuwait	7
	Tjeckien	615		Oman	4
	Tyskland	425		Qatar	2
	Ungern	763		Saudiarabien	85
	Österrike	244		Total	194
	Total	3 876	Nordafrika		
Övriga Europa				Algeriet	11
	Andorra	0,4		Total	11
	Grönland	0,04	Afrika söder om Sahara		
	Island	1,9		Botswana	38
	Norge	370		Sydafrika	277
	Schweiz	67		Zambia	0,1
	Turkiet	299		Total	315
	Total	738	Oceanien		
Nordamerika				Australien	258
	Kanada	231		Nya Zeeland	12
	USA	654		Total	271
	Total	885	Övrigt		
Centralamerika och Karibien				Organisationer (FN)	1
	Mexiko	96		Total	1
	Total	96	Totalt		
Sydamerika					11 370
	Argentina	15			
	Brasilien	2 955			
	Chile	0,2			
	Ecuador	0,9			
	Peru	1,5			
	Uruguay	0,1			
	Total	2 973			

Export av produkter med dubbla användningsområden

Handel med produkter med dubbla användningsområden är normalt inte tillståndspliktig

inom EU, men för export till land utanför EU krävs tillstånd. Vid tillståndsprövningen beaktar ISP främst produkten, mottagarlandet, slutanvändningen och slutanvändaren.

Militär slutanvändning Antal tillstånd fördelat på förekommande länder		
Land	Slutanvändningsområde	Antal
Jordanien	Områdesskydd, lån vid reparation, retur efter reparation	4
Singapore	Kemikalieskydd, marin trafikövervakning/kommunikation, för utbildning, för demonstration	4
Qatar	Lån vid reparation, kemikalieskydd, marin trafikövervakning/kommunikation, telekommunikation	4
Oman	Kylsystem, telekommunikation	3
Bangladesh	Telekommunikation	2
Indonesien	Marin trafikövervakning/kommunikation, för demonstration	2
Kuwait	Telekommunikation	2
Malaysia	Kemikalieskydd, för demonstration	2
Thailand	Kylsystem, för demonstration	2
Sydkorea	För installation i elektroniska system, för demonstration	2
Afghanistan	Retur efter reparation	1
Filippinerna	För demonstration	1
Förenade Arabemiraten	Områdesskydd	1
Indien	Retur efter reparation	1
Marocko	Områdesskydd	1
Mexiko	Kemikalieskydd	1
Paraguay	För demonstration	1
Saudiarabien	Telekommunikation	1

Avgjorda ärenden			
Ärendetyp	2016	2017	2018
Produktförfrågningar	94	66	38
Förhandsbesked	152	170	155
Exporttillstånd	1 581	1 694	1 397
Catch-all	13	14	12
Avslag	42	81	102

Civil slutanvändning Antal tillstånd fördelat på 10 mest frekventa länder		
Land	Produkttyp	Antal
Kina	Beläggningssmaskin, bioreaktorer, centrifug, datainsamlingskort, elektroniska komponenter, filtreringsutrustning, isostatpress, IR-kamera, kemskyddsdräkt, kolfiberprodukter, medicinsk utrustning, membranpump, reservdelar till plåtförningspress, slipmaskin, titanpulver, telekommunikationsutrustning, värmeväxlarplåt	301
Ryssland	Frekvensomvandlare, infosäk, IR-kamera, kemskyddsdräkter, kolfiberväv, medicinsk utrustning, nanosatellit, reservdelar till plåtförningspress, tekniköverföring, telekommunikationsutrustning, värmeväxlarplattor	96
Indien	Bioreaktor, centrifug, elektronikprodukter och teknik, elektroniska komponenter, filtreringsutrustning, Infosäk, IR-kamera, kemskyddsdräkt, kolfiberväv, medicinsk utrustning, programvara, sensorer, slipmaskin, tekniköverföring, telekomutrustning, verktygsmaskin, värmeväxlarplåt	55
Sydkorea	Centrifug, datainsamlingskort, elektronikprodukter och teknik, infosäk, IR-kamera, kolfiberväv, lågbrusförstärkare, magnetron, membranpump, telekomutrustning, tekniköverföring, värmeväxlarplåt	45
Taiwan	Bioreaktor, datainsamlingskort, infosäk, IR-kamera, isostatpress, kemskyddsdräkt, kolfiberväv, medicinsk utrustning, membranpump, tekniköverföring, telekomutrustning, värmeväxlare	43
Israel	Bioreaktor, datainsamlingskort, elektronikprodukter & teknik, filtreringsutrustning, infosäk, IR-kamera, kemskyddsdräkt, telekomutrustning, titanpulver, värmeväxlarplåt	42
Brasilien	Elektronikprodukter & teknik, filtreringsutrustning, infosäk, IR-kamera, programvara, tekniköverföring, telekomutrustning, titanpulver, ventil, vridbord, värmeväxlarplåt	34
Singapore	Elektroniska komponenter, infosäk, IR-kamera, kemskyddsdräkt, membranpump, mjukvara, telekomutrustning, titanpulver	33
Mexiko	Elektronikprodukter och teknik, frekvensomvandlare, infosäk, isostatpress, kemskyddsdräkt, programvara, reservdelar för mejeritrustning, tekniköverföring, telekomutrustning	29
Hongkong	Elektronikprodukter och teknik, infosäk, IR-kamera, telekomutrustning	25

Processen för KM

Exportkontrollprocessen för krigsmateriel och tekniskt bistånd utgår från lagen om krigsmateriel. Regeringens riktlinjer för export, EU:s gemensamma ståndpunkt och FN:s vapenhandelsfördrag, ATT, innehåller kriterier som ska beaktas vid prövningen i varje enskilt fall.

Klassificering

För att fastslå om en produkt eller en tjänst utgör krigsmateriel eller tekniskt bistånd ska en klassificering först göras. Detta görs antingen av företaget eller, på företagets begäran, av ISP. Principiella klassificeringsärenden avgörs i samråd med Teknisk-vetenskapliga rådet.

Tillverkning och tillhandahållande

För att tillverka och/eller tillhandahålla krigsmateriel eller tekniskt bistånd behövs ett grundläggande tillstånd. Det grundläggande tillståndet ger också innehavaren rätt att marknadsföra produkten/tjänsten utomlands.

Marknadsföringsrapportering

Företag som bedriver marknadsföring utomlands är skyldiga att regelbundet redovisa och rapportera sina aktiviteter för ISP.

Förhandsbesked för utförelse

Företag kan begära att ISP yttrar sig över möjligheten att föra ut en viss typ av krigsmateriel till ett visst land, ett så kallat

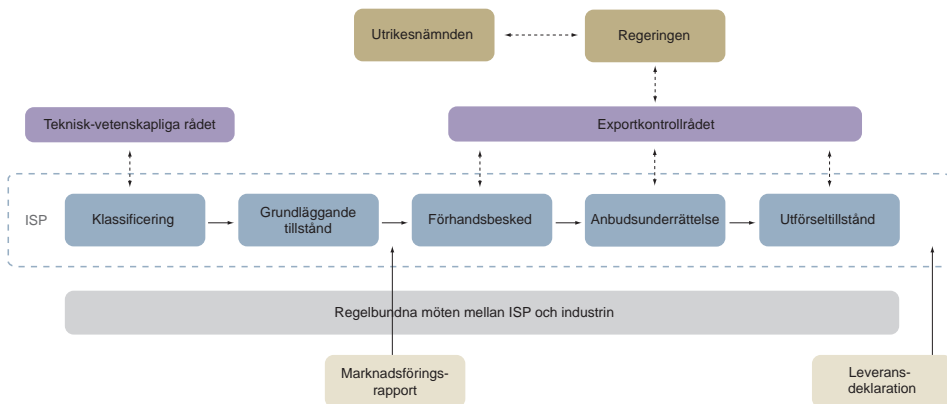
förhandsbesked. Detta syftar till att göra en preliminär prövning om en export kan godkännas eller inte. En sådan prövning kan göras av ISP på egen hand eller efter samråd med Exportkontrollrådet. En slutlig prövning görs först när en ansökan om utförelsetillstånd inkommer.

Anbudsunderrättelse

Ett företag ska i förväg underrätta ISP när det avser att lämna en bindande offert till en kund. Anbudsunderrättelsen är en viktig kontrollstation för ISP och har normalt föregåtts av en löpande dialog vid regelbundna möten samt har kanske även prövats i Exportkontrollrådet.

Utförelse

All utförelse av krigsmateriel och tekniskt bistånd kräver tillstånd. Utförelse är ett vidare begrepp än export och innefattar, förutom försäljning, bland annat demonstration och reparation utomlands. Utförelsetillstånd krävs även vid transitering genom Sverige.

Bilden beskriver processen för utförel av krigsmateriel.

Kontrollbedömningen

Vid prövningen av förhandsbesked, anbudsunderrättelser och utförelstillstånd görs en totalbedömning av för ärendet betydelsefulla omständigheter utifrån gällande nationell lagstiftning och nationella riktlinjer samt med beaktande av EU:s gemensamma ståndpunkt och FN:s vapenhandelsfördrag, ATT.

Export i form av reservdelar och ammunition till tidigare levererade system samt leveranser som har direkt samband med tidigare utförel räknas som följdleveranser. Enligt gällande riktlinjer bör sådana godkännas såvida inte internationella förpliktelser föreligger, exempelvis ett embargo beslutat av FN, EU eller OSSE.

Deklarationer och redovisningar

Företag som har ett grundläggande tillstånd ska lämna in deklarerationer över leveranser och försäljning inom och utom landet samt redovisa samarbetsavtal med utländsk part. Ett företags försäljning utgör grund för den avgift som företaget

betalar relaterat till ISP:s avgiftsfinansierade verksamhet.

Tillsynsbesök

Den som har fått ett grundläggande tillstånd står under tillsyn hos ISP. Detta innebär att ISP, ibland tillsammans med Tullverket eller lokal polismyndighet, besöker företag för att förvissa sig om att de känner till regelverket, vad som är tillståndspliktigt och att den kunskapen är införlivad i företagets arbetsprocess.

Lagstiftning

ISP är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel och ska därmed pröva ansökningar om tillverkning, tillhandahållande, utförel, samarbeten med utlandet samt certifiering.

Av lagen följer att tillstånd får lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik i övrigt.

De svenska riktlinjerna

Till stöd för tillståndsprövningen finns riktlinjer för utförelse och annan utlands-samverkan. Dessa riktlinjer är fastställda genom regeringens proposition 2017/18:23 Skärpt exportkontroll av krigsmateriel, och godkända av riksdagen.

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller till annan samverkan med någon i utlandet om krigsmateriel bör bara medges om sådan utförelse eller samverkan

- behövs för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunskaper, eller det i övrigt finns ett säkerhetspolitiskt intresse för det, samt
- inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Vid prövningen av ett tillståndsärende ska ISP göra en helhetsbedömning av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt från angivna principer.

EU:s gemensamma ståndpunkt

ISP ska även följa EU:s gemensamma ståndpunkt (2008/944/Gusp) om vapenexport. Ståndpunkten innehåller följande åtta kriterier:

- Internationella förpliktelser och åtaganden (exempelvis embargo).
- Mänskliga rättigheter.
- Den interna situationen i landet.
- Regional fred, säkerhet och stabilitet.
- Nationell säkerhet för medlemsstater och allierade.
- Köparlandets efterlevnad av internationell rätt.
- Risk för avledning.
- Socioekonomiska faktorer i köparlandet.

FN:s vapenhandelsfördrag, ATT

FN:s vapenhandelsfördrag, Arms Trade Treaty, reglerar internationell handel med konventionella vapen. Fördraget trädde ikraft den 24 december 2014. De bedömningskriterier som tillkommit vid ISP:s prövning avser främst internationell humanitär rätt och könsbaserat våldsanvändande.

Embargon

Finns ett så kallat ovillkorligt hinder, till exempel i form av embargo från FN, EU eller OSSE, får ingen export ske till det aktuella mottagarlandet.

Ändrat regelverk

Den 15 april 2018 infördes förändringar i lagstiftning och riktlinjer som rör krigsmateriel.

Ändringarna gällde lagen om krigsmateriel och förordningen om krigsmateriel samt de svenska riktlinjerna om utförelse och annan utlandssamverkan.

Ändringarna innebar en utökad tillståndsplikt och utökad tillsyn, att sanktionsavgifter infördes, förändrade uppgiftsskyldigheter och ändrade riktlinjer för tillståndsprövningen.

Arbetet med det förändrade regelverket startade 2012 genom en utredning.

Processen för PDA

Exportkontrollprocessen för produkter med dubbla användningsområden bygger på ett EU-regelverk för exportkontroll.

Produktförfrågan

Produkten som ska exporteras måste först klassificeras. Detta görs i första hand av företaget. Vid behov kan företaget få rådgivning av ISP genom en produktförfrågan. I komplicerade ärenden kan ISP konsultera med Tekniskvetenskapliga rådet.

Förhandsbesked för export

Inför en tänkbar export av en produkt kan företaget begära ett förhandsbesked av ISP. Detta syftar till en tidig prövning av den tänkta exporten och ger bara en indikation på om exporten är möjlig. I detta läge har ISP möjlighet att samråda med Exportkontrollrådet. En slutlig prövning görs först när en ansökan om exporttillstånd inkommer.

Export

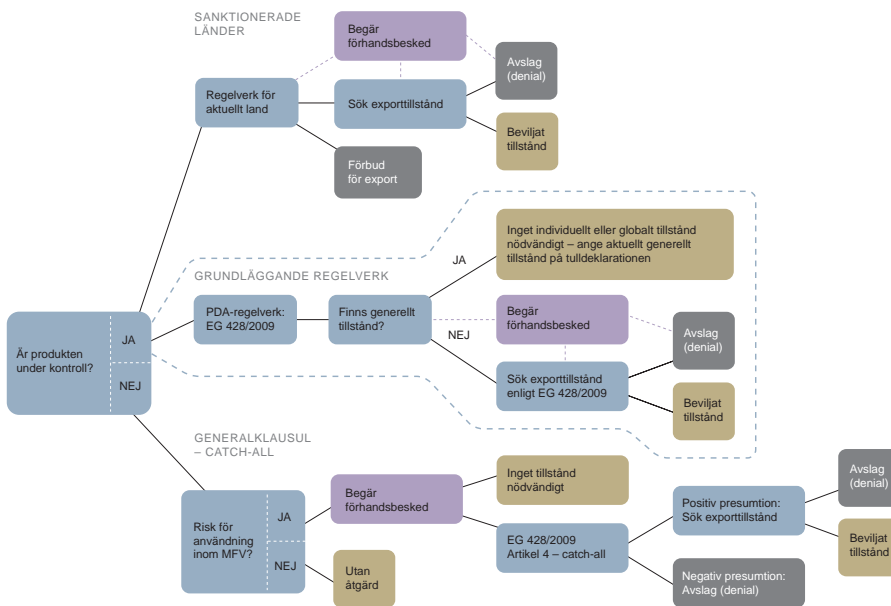
Vid export av produkter med dubbla användningsområden kan det behövas tillstånd, beroende på typ av produkt samt

vilket land eller vilken slutanvändare som produkten ska gå till. Det finns ett flertal EU-tillstånd för export till specifika länder utanför EU men också begränsningar gällande export för produkter och mottagare som är sanktionerade. Produkter som inte är kontrollerade kan, beroende på slutanvändare, behöva exporttillstånd då en så kallad catch-all-mekanism slår in.

Om ISP beslutar att avslå en ansökan om exporttillstånd meddelas detta till övriga medlemsstater i EU. Detta innebär att ingen annan medlemsstat får göra motsvarande export utan att konsultera ISP först.

Deklaration

Företagen ska årligen lämna in avgiftsdeklARATIONER. Företagets försäljning utgör grund för den avgift som ett företag betalar relaterat till ISP:s avgiftsfinansierade verksamhet.

Bilden beskriver processen inför export av produkter med dubbla användningsområden.

Tillsynsbesök

Den som bedriver exportverksamhet inom produkter med dubbla användningsområden står under tillsyn av ISP. Detta innebär att ISP, ibland tillsammans med Tullverket eller lokal polismyndighet, besöker företag för att förvissa sig om att de känner till regelverket, vad som är under exportkontroll och att den kunskapen är införlivad i företagets arbetsprocess.

Lagstiftning

- Lag (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd
- Förordning (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd
- Rådets förordning (EG) nr 428/2009 av den 5 maj 2009 samt aktuella tilläggsförordningar, genomförandeförordningar och/eller uppdateringar

Inspektionen för strategiska produkter
Box 6086, 171 06 Solna
08-406 31 00
isp.se